

МИЛУТИН Ж. ПАВЛОВ

СЛИКА ЕДВАРДА МУНКА У КУЋИ МОГА БРАТА

Светлуца, пламеном крестом, изокренута вунена чарапа.

Уста пуна увелог лишћа.

Дим.

Глава спаљеног страшила враћа се пепелу.

Стрмоглави пад гаврана.

Откуд, у ову благу октобарску јесен, мождани удар, како и којим волшебним путем је сустигао мога брата?!

Гајде, узјахале тишину, ухом тумарају, шире се небом. Губим се у облацима, у бојама минулог лета нестају слике, а ја их гајдама призивам, лица се померају у маказама сатних казальки.

Конфете. Снежи ми пред очима. Иза вејавице остају стопе белих успомена.

Ходам ли ја то по лепљивом талогу бесмисла?!

– Равничарске магле су свилено меке, тихе, подмукло депресивне, и ниси усамљена сенка тог сивила – говорио ми примаријус варошке болнице Влајко Илић, који се и сам загубио у тој свили.

Јесен обојена гајдама минулог лета.

*

На зидном календару бели се јануар. Мрки коњи упрегнути у санке. Кочијаш у кожуху. Накривљена шубара. Иза његових леђа весело уздигнуте олбе упола испијеног вина. Пијанци тумарају снежно, галопирају живот белином.

Напољу се ваљају кишни облаци.

Брата затичем у дубоком сну.

Плишана фотелја са излизаним рукохватима.

Опуштених руку, забачене главе, прекривен ђебетом, ширином отворених уста као да отима ваздух полумрачне собе.

Са неверицом зурим у слику Едварда Мунка. Ту је, у отвореним вратима. Са платна пресељена у зимско подне. Могу је додирнути и у њеном *крику* сагорети прсте.

Прислоњен уз рагастов, ћутим. У прозорском окну, сивилом благе зимске кише шири се граната трешња чије лишће је загубила позна јесен.

– Канцер на мозгу, метастаза... – рекао ми лекар варошке болнице.

Дани сабрани у сате. Сате гута вртлог времена.

– Ноћима не спава – чуо се шапат снахе иза мојих леђа.

Да га будим? Не могу. У грлу ми врели орах.

Крик његових уста ушушкан подмуклом тишином, премрежен паучином тешке болести, пуном тежином повуче ме ка коленима, излазим из куће нечујно.

Моћна немоћ ме обузима. Јад у плетиву туге. Прислањам чело уза зид да смирим у себи цвилеж псећи.

Коракнем, и у пола корака удахнем прохладни ваздух, не могу да замаглим слику која ме снашла.

Казалке суђеног сата измичу време. Изиђем на улицу. Штрче багремова стабла дуж зидова белих кућа. Корача ли улична стаза мене или корачам ја њу?

Застајем, очима се спотичем о белу најлон кесу коју је окачила кошава о мрко грање вишње иза комшијске капије.

– Оцветава, а не рађа – пролетос ми брат говорио – ушла моңилија у њу, и траје ли, траје...

Уводио ме у тајну воћног калема. Бирао је брижно дан с пролећа или с јесени, у сате, када које воћно стабло ваља посадити. Зреле кајсије у септембру имао је његов воћњак. Многе засаде, варошких воћара, надзирао је уз уредно вођене белешке, водио је неку врсту воћарских записа. Писао је поезију за књигу у једном примерку. Рукописним белешкама пунио је своју осаму. Чинио је тишину бучнијом, уз благу ларму уписаних речи, довољну, за његову песковиту душу у осипању.

Луњам бескућно. Загубљени пас ми у очима цвили.

Продавница. Иза застакљеног излога теглио се некада Венеров виноград. Ноћу, када се закотрља небом пун месец, крали смо грождје. И у продавници блага зима без снега. Плаве паклице његових цигарета, у целофану, нека их.

Купујем ситнице, свилене и ментол бомбоне, у дан за ништа, у ништа.

Разастирем пред очима наслове медицинских књига као бесмислени шпил тарот карата у ишчитавању личне судбине. Ноздрвама трагам за мирисима лековитог биља. Ништа, само гомилам слике са латинским називима у којима се не сналазим.

Никуд из ове коже. Уходи ме сопствена сенка оседлана Ђаволом. Имам ли двојника у себи самом? Двоструко лице гунђа у мени, а не зна шта ће са уклетим речима на језику или куда би без дуплог образа у профилу. Можда сам дојадио и салашарској тишини, или јој једноставно, сопственом ћутњом у невреме, нисам ни дорастао?! Најтеже је тражити кривца у себи, а не подлећи сопственом ласкању. Да, наивно сам упадао у замке туђих подвала, кадикад ми је и рођена мисао приређивала подвалу коју и данас носим као усијани жиг на ковертираном срцу. Нисам вампир да бих био тајанствен. Борим се и у сну да добрим пригушим зло. Зло уме да нагриза и разједа душу, да ненадано излети као грабљиви лешинар, да ме унизи и укаља поразом, глупошћу, да ме котрља угруваног стидом и срамотом. Иза најситније злобе осећам се мизерно, ништавно; при самој помисли на злобу, стресем се, обузме ме гађење. Ђаво не спава, он је увек пропето спреман и страшил у сред њиве да науди. Враг зна коме се ја то ковертирам, зарад личне утехе, да смирим учињене увреде, увреде од којих се не може побећи, али које се могу ублажити и које ми се могу опростити. Не постоји орах, испао из обележеног јата гавранова, о чије стабло се нисмо огрешили. Не вреди ми то слегање раменима у сопственом огледалу, без геста покајања... Живим ли посрнуло време? Невидиво, а посувраћено, дрхти ми на длану изврнуте рукавице, сатна казаљка.

Блиску везаност имам са Гришом и Федором, браћом по матери, али сам некако удаљен од Јакова; мени бар, очево презиме не чини неку близину.

Гриша је плаховит, очас плане, уме бити прек уз одсечну официрску реч којој уме бити војнички одан. Федор је тих, фамилијарни памук, уредно успорен, осмехнуто спретан за сваки шрафцигер. Јаков кипи од обести и зависти, још ако наврне коју чашицу ракије, очас започне кавгу, замахне измакнутом столицом, обавезно се узјогуну песницама као да је у вестерн филму.

Мој очух, Гришин и Федоров отац, умео је, у налету непредвидиве јарости, преврнути пун астал са недељним ручком.

– Боље је угостити керове, него дивље окотнике!

Мати би бежала у шталу, горко би јецала над јаслама међ коњима, а ја бих се сјуривао ка јаковој кући, да ловачком пушком примири напаст пијаног очуха. Минуле су кише, врућине, кошаве

и снегови, али порцулански тањери са емајлираним посуђем и никлованим есцајгом, сабласном звоњавом, не излазе ми из памети, загубе се неко време, и ненадано блесну на белом згужваном столњаку.

Ни очуха више нема, намакао је себи омчу конопца окаченог о кваку кухињских врата. Брисала је те ноћи кошава мокра и блатњава.

Гриша је развезао очеву омчу и окупао га. Глатко избријаном, облачећи му белу кошуљу, без кравате, са тегет оделом и назувајући му чарапе са ципелама, говорио је: *Нека ти на њом вечном њују буде онолико лепо колико си мука нама оставио!* Положио га на одар и чело главе, уденуто у песак, припалио свећу. На сахрани очевој није га било. Очуха сам испратио са Федором и Јаковом. Покопан је, уз брундање земље над ковчегом у раци, у, казали би, пуној тишини коју у животу није подносио, на рубу гробља где се, обично, сахрањују самоубице.

Очух ме је често водио у циркус. Показивао ми и неке мађионичарске трикове са црвеним, плавим и белим марамицама. Упознао ме са главним кловном *Колорадо* циркуса. То што волим комедијаша у себи, од њега ми је, коначно, знало се то и пре Шопенхауера, свет око нас је запетљан циркусним сценама и афектно црним представама са олаким комедијантима у пролазу.

Хектар земље и кућни тал, даровно сам, судски овереним потписом, оставио Гриши и Федору.

Гриша је хектар дароване му њиве, уцело, продао мени непознатом купцу. Зашто, не знам? Можда никада ни сазнати нећу.

Ближи се сумрак. Салашарска веранда упире у засад кајсија и лешника. Тек, ту и тамо, међусобно забеле се глатка орахова стабла.

На моменте се осетим лагодно у царству салашарске тишине, а онда ме обузме страх од глуве осаме.

*

Кристално звоно удари о плафон.

Блесак собног зида претвара се у напукло звоно. Цијук натопљен ноћним очајањем трза ме из сна. Чини ми се да телефон звоњавом роји скакавце. Саблазан ноћне телефонске звоњаве ме не заобилази. Шаком пуном зебње примичем уху бакелитну слушалицу.

– Да – изустим.

– Умро ти је брат, прими моје саучешће – препознао сам глас снахе Олге.

– Долазим – уследио је сигнал прекинутог разговора, тишина се заталасала у телефонској слушалици.

Зурим у зид.

У првом трену туга уме бити смутна и тупа.

На зиду урамљена ораница, на платну непознатог сликара, засута снежном вејавицом.

Никада нисам питао Елу о пореклу тога платна. Можда ту слику вуче за собом као брачну заоставштину, ту је, урамљено траје.

Подижем крај кревета одложеноу чарапу.

Ела ми приноси чај.

– Видиш, лепо је да си ме послушао, добро је да сте се сретали, и угладили ситне трачеве и неспоразуме.

На широком трпезаријском столу чипкани вез. Столица искошена, окренута ка вејавици над ораницом.

– Волим тај снег на узораној њиви, мајстор те слике мора да је од наше паорске феле, мирише на, плугом уврнуту, земљу – из тихе тмине касног сата удевао се, ко зна по који пут изнова, конач његовог гласа у иглену ушицу моје душе.

– Мат – мицањем ловца крпио сам његову загладаност у зимски разор, уместо да сам ту исту слику скинуо са зида и дао му као уздарје, нека је носи са вејавицом која траје. Е, да је слика у мојој својини, можда би и било тако.

Облачим се успорено. Зидни сат уједначеном ритмиком засеца казаљкама касне минуте.

Црне панталоне и џемпер. Вадим из шифоњера дункл шешир.

Прозукли лавез пса. У отежалом срцу цвили штене пролетос донето.

– Бато, ево, да самоћом не лајеш у празно.

*

Широко, пуном висином по дубини неба, тегли се облачно руменило. Сунчани коњ је загубљен, издалека блесне, а иза невидивих и слућених копита грми затегнути добош равнице.

Пред Гришом, у летњој наоблаци, злати се стрниште. Раскречен, чини ми се да је узјахао њиву, вади из џепа панталона никловану табакеру, свија дуван, припаљује цигарету и са пуно гушта натапа се дуванским димом.

Шири ми се у ноздрвама мирис стрништа.

– Шталу испразнио. Сад ми се и њива измакла. Уз кућу неколико ари воћњака, тек да котарице не зину у празно... И то ће,

када зађем у помрчину земље отићи на добош – шири се свила дуванског дима.

Слушам, речи успорене, а отежале, реченице засечене макама уморног кројача, наквашене тихом сетом одлазе, измичу и замичу у ништа.

Земљани прах натруњен влатима јечма на ободу шешира. Лице земљосано. Десно око букти стрништем њиве коју је јуче продао власнику чеца, не знам од чије је фамилије, са чијим упрегнито враним коњем ме је довезао да ту, ево, пред мојим очима, још једном, раскруни грудву земну међ квргавим прстима.

– Три лубенице у корпи, а диње жуто разасуте као залегли прасићи, и кад плунеш из њиве никне, за пуну руку над главом нам биле кукурузне перјанице. Пунила је ова њива наћве, плевару, прштала су златна кукурузна зрна околу круњача, пунила је шталске јасле и крунила се за кукурик петла. Многе гаће и кошуље од ње су нам биле, и перјани јастуци, и ђонови... Гриша, хоћемо ли, плусак ће...?! – уздахнуо сам широко.

– Не брине – ухватио ме Гриша испод пазуха – шева високо пева, нас ће мимоићи... Видиш, то руменило ђаволски је гадно, носи ледене облаке... Као да су ми тегови у ђоновима ципела... И пече ли пече ова протеза у левом оку – пожалио ми се у ходу ка чецама.

– Није требало журити са продајом, њива је њива, над земљом вазда севају бритве, громови и муње.

– Пустите историју, брат си ми, не товари ми муку коју ни у претовару, можда, нећеш моћи кроз живот пронети, није ово стрниште само твој белег, а ни само моја жеравица на голом пепелу.

*

Светлост батеријске лампе, кроз водњикаву ленију њива, котрља се на предњем точку бицикла.

Ноћ натопљена влагом, лепљива, подмукло тиха.

Сипи прохладна киша, пуном оштрином засипа ми образе.

У даљинској равни светиљкама натруњена варош. Ждронца благодан бицикла, разговарам са њим, вртим речи на педалама, у празно, да не будем сам на бициклу у овако мокрој мрклини узораних њива.

И ноћ ме у костима отежава неверицом.

Немир иште утеху, али адресе нема, саговорник је невидив. И сећања су застала у мраку, не мичу се, ни да се осврну, огртач туге нико не дотиче, туга ме гори.

Светлуца фењер на подигнутој рампи пружног прелаза. Воза, ни у слутњи, на пружи нема. На скрајнутом колосеку сабласт теретног вагона.

Ђаво не броји прагове гвоздених шина, не уврће расклимане спојнице, али обесно фијуче зимским ветровима.

Пруга је давно отпутовала из ове мртваје над којом је звонило небо.

Пропета коњоглава рампа са једнооким фењером остала ми иза леђа.

Осип зимске кише раствара шећерлеме равничарских улица. Фасадни укрштаји у ноћном плетиву. На угловима чкиљаво намигују бандере.

Куће тону у топли и сладуњави мирис чађи.

Однекуд, ненадано, мирис ваниле и ситних колачића које је Гриша волео.

Померио сам леву руку са кормана бицикла, у висини очију, да вински наздравим јануарску ноћ брату. Нисам љубитељ вина, али кадикад испијем чашу ризлинга, уме та винска позлата врело да ми се узјогуни у очима.

Мимоишла нас ноћ, без винских чаша, и био је Божић, и Свети Стефан јуче, а данас махнула ме рука чијим прстима не ћутим уличне шећерлеме минулих година које је појела зимска помрчина. Помињем винске чаше, ех, да ме самоћа не загуби.

Прозор.

Свећа у прозору, на моменте ме пожарно пламиња у очима, жежено по срцу и мозгу... Смирује ме благо осветљени зид, кућни забат, и кров ми је некако воштан са том свећом у прозору.

Враћам се кровној грађи, и кошуљама за мајсторе. Дотичу ми ноздрве мириси свежег малтера и тесаног дрвета, шире се као потоп у повратним мислима.